Valori superlative ale prefixoidelor în limba română actuală – utilizări cu baze substantivale

RALUCA IONESCU
Institutul de Lingvistică
„Iorgu Iordan–Al Rosetti", Bucureşti

Limbajul actual al publicisticii este puternic marcat de diversitate ca reflectare a varietății indiscutabile a realității extralingvistice. Ideile, informațiile captează modalități de expresie dintre cele mai diferite şi impun o nuanțare a mijloacelor lingvistice utilizate. Existența unui număr considerabil de publicații postdecembriste, pluralitatea de direcții şi intenții urmărite reprezintă premisele diversificării expresiei şi ale inovației la toate nivelurile limbii. Excesul de xenisme, avansarea în direcția derivării lexicale sau a glisărilor semantice sunt tendințe confirmate de presa ultimilor ani, cu potențial productiv deschis. Ele reprezintă, cu toate acestea, zone ale limbii susceptibile de a se modifica în funcție de contextul extralingvistic sau de a dispărea o dată cu realitatea care le-a impus. Caracterul efemer al multora dintre formațiile interne recent apărute nu înseamnă însă că sunt fenomene periferice sau puțin semnificative, ci pun în evidență dinamica sistemului lingvistic.

Excerptarea lexico-semantică a presei din ultimii ani permite identificarea unei tendințe a limbii române actuale, aceea a compunerii unor substantive cu prefixoide de tipul: *SUPER-, SUPRA-, MEGA-, ULTRA-, MACRO-, MICRO-, MINI-*. Limba română a manifestat întotdeauna sensibilitate față de derivare. Producțiile interne (derivate cu prefixe sau sufixe) sunt multiple şi par a avea în continuare la bază un tipar foarte productiv. Sentimentul derivării este întărit în limba actuală şi de aceste structuri care includ prefixoide sau sufixoide, deşi, din punct de vedere lingvistic, avem de-a face cu un procedeu diferit: compunerea. Aceste elemente formative au valori lexicale concrete şi, în plus, sunt încărcate cu seme superlative pe care le transferă cuvântului-suport. Structura rezultată este o unitate cu individualitate semantică şi morfologică. În cazul adjectivelor, fenomenul este normal, pentru că adjectivul compus se află în variație liberă cu adjectivul marcat prin categoria comparației: *copil superdotat = copil foarte dotat*.

Tendința actuală a limbii este de a transfera semele superlative şi substantivelor la care se ataşează prefixoidele. Transferul semantic are loc, dar structurii create nu i se mai poate substitui, în nici un context, structura echivalentă cu morfemul de comparație. Astfel, *megashow* păstrează ideea de superlativ, dar nu poate fi substituit prin **foarte show.*

Există, totuşi, în limba română, o categorie restrânsă de substantive care suportă gradarea prin comparația canonică. Este vorba, în primul rând, de clasa substantivelor care denumesc stări fizice (*frig, somn, greață, foame, sete, lene, frică etc.)* sau atmosferice (*întuneric, lumină, ceață, vânt, ger* etc.*)*.

Mi-e foarte sete.

E mai întuneric decât ieri.

În al doilea rând, substantivele considerate reprezentante-tip ale unei însuşiri pot fi gradate:

Din cauza lipsei, poetul cel mai poet din Valahia este amenințat a-şi închide ochii la spital. (Alecsandri)

BDD-V3907 © 2003 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:36:09 UTC)

Laura, Laura, judeci ca cea mai femeie dintre femei. (Cez. Petrescu)[1]

E mai copil decât mi-aş fi închipuit.

Interesant este că şi pentru aceste substantive apare tendința de a marca gradarea cu ajutorul prefixoidelor: *superlene, superfoame, superîntuneric, superfemeie* etc.

Modalității gramaticale de gradare prin morfemele categoriei comparației i se adaugă însă variante lexicale noi, realizate prin compunere, mai ales în stilul publicistic. Pentru marcarea superlativului absolut a fost semnalat un procedeu foarte productiv în limba actuală: utilizarea unor structuri cu substantive desemantizate, care au căpătat valoarea de mărci ale gradului respectiv: *fulger, cheie, etalon, limită, model, record* etc. Specifică acestei categorii de compuse este repetabilitatea celui de-al doilea termen care poartă sensul de superlativ: *element-cheie, martor-cheie, caz-limită, termen-limită* etc.[2]

Categoria comparației, o categorie gramaticală specifică de altfel adjectivului şi adverbului, se impune, aşa cum am arătat, şi unui număr restrâns de substantive prin formele obişnuite (comparația canonică), dar nu face obiectul cercetării noastre. Ne interesează în ce măsură construcțiile cu prefixoide reprezintă realizări ale comparației necanonice.

SUPER-, MEGA-, SUPRA-, MACRO-, pe de o parte, şi *MINI-, MICRO-,* pe de altă parte, sunt particule care, fără a schimba semnificația obişnuită a numelui la care se adaugă, o completează prin adjoncție semică: [*foarte mare]/ [bun], [foarte mic]*. Prefixoidele superlative marchează intensitatea acțiunii sau a calității exprimate. Limba latină şi vechea slavă, ca şi limbile romanice şi limbile slave moderne, au folosit aceste mijloace de intensificare. În limba română, prefixoidele vechi (*ARHI-, PREA-)* sunt concurate de cele noi (*EXTRA-, HIPER-, ULTRA- etc.)* în scopul exprimării aceloraşi valențe superlative[3].

În cele ce urmează, vom prezenta câteva dintre substantivelele compuse cu prefixoide în contexte de limbă actuală din presa scrisă sau din reclame publicitare.

1. După criteriul ocurenței şi al dispersiei, formațiile cu *SUPER-* sunt cele mai frecvente în limba actuală. Structurile astfel compuse sunt prezente în contexte foarte variate. În primul rând, sunt foarte frecvente în presă, pentru că ea reflectă cel mai bine realitatea lingvistică actuală şi, mai mult decât atât, influențează, la rândul ei, comportamentul lingvistic al vorbitorilor. Dacă, inițial, prefixoidele aveau caracter cult, ştiințific şi circulau în limbajul specializat, mass-media le preferă datorită impactului pe care substantivele gradate îl au asupra vorbitorului. Nu excesul interesează, ci forța indusă de particula care emfatizează. Termenul astfel desemnat atrage atenția asupra sa şi traduce într-o manieră lingvistic economică o calitate superlativă.

Predilecția pentru prefixoidul *SUPER-* o demonstrează utilizarea lui în combinații foarte diferite:

Toți candidații la preşedinție se întrec în a-şi exprima dragostea față de ***super-finanțistul*** *american. (D., ian., 2000)*

După cum spun ziarele americane, a fost o căsătorie demnă de o ***superproducție*** *hollywoodiană. (F. A., dec., 2000)*

Superproducție *în stilul clasic al filmului american de epocă, „Gladiator" reînvie producțiile istorice ale anilor '50. (F. A., apr., 2001)*

*Bravo-****Supershow*** *2000, eveniment sponsorizat de Ericsson a fost un adevărat superspectacol muzical. (U., dec., 2000)*

Raymond James Stadium din Tampa Bey, Florida găzduieşte azi **Superbowl** XXXV. (T. C., ian., 2001)

BDD-V3907 © 2003 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:36:09 UTC)

Suntem conştienţi de puterea Galatei. Nu am uitat ***Supercupa*** *Europei. (N., apr., 2001)*

În ***supershow-ul*** *„Lord of the Dance" vor dansa peste o sută de artişti. (N., mar., 2001)*

Faptul că obiectul cultului lor este un asasin notoriu, un ***super-dictator*** *– nu pare a deranja aceste suflete sensibile la durere. (R.L., apr., 2003)*

Anunțurile de la mica publicitate „speculează" astfel de tipare lingvistice pentru a deveni mai atractive:

Superofertă: *De închiriat spațiu comercial: 400 mp. (N., apr., 2001)*

Pe lângă exemplele din presa scrisă, trebuie să semnalăm existența compuselor cu prefixoide şi în domeniul audio-vizualului. Se difuzează emisiuni ca ***Superweek-end*** *(R. C.),* reclame, spoturi publicitare: *Prinde* ***superoferta*** *Connex Go!* sau chiar filme cu astfel de titulaturi: ***Superman, Superwoman****, Jesus Christ* ***Superstar.*** Casetele audio au mențiuni ca: ***Supercompilație*** *pentru* ***superchefuri*** şi conțin piese de tipul – ***Superfemei*** *(Body & Soul).*

Construcțiile de acest tip sunt probe suplimentare pentru interpretarea ataşării prefixoidelor direct la o bază substantivală prin fenomenul clasic de elipsă. Ştergerea adjectivului calificativ se poate efectua pentru că însuşirea exprimată de acesta se transferă semnificației substantivului-centru, fapt care permite gradarea: ***superseminţe, superpateuri*** etc.

Structurile cu prefixoidul *SUPER-* s-au transformat în veritabile denumiri generice: ***Supermarket, Supermagazin***. Fenomenul este interesant pentru sintagmele ***Supernova*** şi ***Supersonic.*** Sintagmele inițiale erau *Super Dacia Nova* sau *Super Avion Sonic.* Prin contiguitatea numelor s-a efectuat un transfer semantic şi substantivul a fost anulat. Aşa se explică faptul că, din punct de vedere formal, prefixoidul se ataşează unor adjective care preiau semnificația substantivelor din construcția inițială, se comportă ca nişte substantive şi sunt tratate ca atare: *o supernovă* înseamnă o maşină cu marca respectivă.

Nuanța superlativă a prefixoidului *SUPER-* nu poate fi ignorată, chiar dacă aceeaşi unitate lexicală actualizează informații semantice diferite şi chiar contradictorii, în funcție de contextul reprezentat de substantivul-bază; astfel, în cazul lui *supermagazin,* prefixoidul completează sensul cuvântului la care se ataşează cu semul [foarte mare]. Acelaşi prefixoid, ataşat unui alt substantiv, permite o construcție diferită: *superprețuri*, actualizând semul [foarte mic]. Dacă, în primul exemplu, *SUPER-* este simțit ca o modalitate de a exprima concis ideea abundenței şi a dimensiunilor mari ale unui magazin, în cazul celui de-al doilea, acelaşi element aduce în prim plan un sem nou, acela de [avantajos], [scăzut] necesar unei reclame percutante pentru potențialii cumpărători. Disponibilitatea semantică a prefixoidelor este, aşadar, extrem de largă şi permite înregistrarea unor structuri contrare, valide. Ceea ce rămâne constant nu este informația semantică proprie formantului, ci aceea de superlativ.

Permanenta concurență în care se află cu o construcție echivalentă în care *SUPER-* funcționează ca adjectiv invariabil, demonstrează productivitatea lui în limba actuală. Construcția cu prefixoid este mai familiară decât cea cu adjectivul corespondent în condițiile în care ambele formații sunt colocviale, deci imposibil de întâlnit în limba literară standard, scrisă (care rămâne fidelă mijloacelor canonice de exprimare a superlativului): ***o supermaşină****, o maşină super****; o superpetrecere****, o petrecere super.*

BDD-V3907 © 2003 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:36:09 UTC)

Construcțiile cu prefixoidul *SUPER-* au, din ce în ce mai frecvent, un concurent realizat prin utilizarea lui *HIPER-*[4]: ***hipermarket, hipermagazin***:

Hipermarket-ul *Carrefour-Militari, Şoseaua Bucureşti-Piteşti, vă oferă modelul de boiler electric Niagara.(I., nov., 2002)*

Carrefour extinde suprafața de vânzare a ***hypermarketului*** *din Militari. (L., apr., 2003)*

Varianta grafică *HYPER-* se justifică prin franceză şi demonstrează, la nivel grafic, instabilitatea construcției. Este o situație firească, dat fiind statutul neologic al prefixoidului, destul de puțin prezent în limba familiară. Variația grafică, în condițiile ataşării la aceeaşi bază, este un indiciu al procesului încă neîncheiat de adaptare la limba română a construcțiilor prezentate mai sus.

2. Alături de compusele cu *SUPER-,* apar formații cu prefixoidul *SUPRA-,* dar construcțiile nu sunt sinonime sau, mai bine spus, există o serie de contexte comune, dar şi contexte în care semnificațiile elementelor de compunere sunt esențial diferite, dezvoltând construcții paralele, nesubstituibile una prin cealaltă. În DN_3, *SUPER-* este definit ca element prim de compunere savantă cu semnificația: 1. adăugare, adunare, suprapoziție, exces. 2. care stă deasupra, superior, care trece dincolo, întrece; condiție, poziție superioară. 3. extraordinar, superlativ. Considerăm că sensul 3 este cel mai frecvent în limba actuală şi deci că formațiile substantivale recent compuse cu prefixoidul *SUPER-* au, în primul rând, sensul acesta de superlativ. La rândul lui, *SUPRA-* este înregistrat în dicționar ca element prim de compunere savantă cu semnificația: 1. deasupra, peste, care se adaugă. 2. supliment, adăugare. 3. care trece peste o limită, exces. 4. transcendent, de dincolo de lumea sensibilă, supranatural. 5. superlativ, foarte, extraordinar.

Suprapunerea unora dintre sensurile celor două elemente se verifică prin posibilitatea substituirii lor în combinațiile în care apar, deci, la nivel sintagmatic: ***superarbitru/ supraarbitru, superdoză/ supradoză,*** în care apare identitate referențială şi, prin urmare, variație liberă. În alte contexte adăugarea prefixoidelor la aceeşi bază impune şi o modificare de ordin semantic, termenii rezultați trimițând la realități diferite. Astfel, ***superofertă*** semnifică oferta de calitate superioară, în timp ce ***supraoferta*** este oferta mai avantajoasă, făcută eventual în contextul unei licitații. De asemenea**,** ***superproducție*** este o producție superioară, din punct de vedere calitativ, în timp ce ***supraproducția*** presupune o parte a producției care depăşeşte posibilitățile desfacerii. În general, substantivele din sfera producției economice permit adjoncția celor două elemente de compunere cu modificarea semantică aferentă: ***superprodus/ supraprodus, superprofit/ supraprofit, superpreț/ suprapreț*** etc. Ambele formații propun o semnificație de superlativ, incluzând semul *[peste măsură]*, dar această superioritate este de ordin calitativ pentru *SUPER-* şi de ordin cantitativ pentru *SUPRA-*. Atunci când apare, ideea de cantitate, de dimensiune, de proporție se referă la noțiuni mai concrete. În schimb, ideea de calitate, de valoare, de importanță se referă la noțiuni abstracte.

În unele contexte, superioritatea este relativă, neputându-se distinge între cele două grade de intensitate: comparativ de superioritate sau superlativ[5].

După ce primele tranzacții pe aprilie s-au realizat la un preț de 28600 lei, ***supraoferta*** *de dolari din piață a obligat operatorii să îşi reaşeze pozițiile. (N., mar., 2001)*

3. *MINI-* este prefixoidul cu cea mai frecventă ocurență în limbajul actual pentru marcarea unor termeni din planul opus lui *SUPER-, SUPRA-* şi anume acela al miniaturalului. De origine latină, el a pătruns în română prin filieră franceză. Indiferent de substantivul căruia i se ataşează, *MINI-* completează semnificația cu semul [mai mic]

BDD-V3907 © 2003 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:36:09 UTC)

realizând astfel gradarea la un alt nivel, al comparativului de inferioritate: ***minimarket,*** minibar, minitest. *MINI-* apare în numele unor magazine: ***Miniprix, Minimall,*** sau în titlul unor rubrici de revistă**:** ***Minicronica*** mondenă (F.), în denumirea unor produse alimentare: ***minichec, miniruladă, minitort*** de înghețată*,* ***minipateuri, minicroissante,*** a unor mijloace de transport: ***minibus, minicar*** sau în denumirea unor aparate casnice: ***minicasetofon*** (de maşină), ***miniaspirator, minitelevizor*** etc. Sfera lexicală a compuselor cu acest prefixoid este, aşadar, extrem de largă, iar eterogenitatea semantică a termenilor la care se ataşează demonstrează productivitatea lui în limba actuală.

Trebuie precizat însă că *MINI-* funcţionează şi ca adjectiv invariabil (ca şi *SUPER-),* postpus. Exemplul cel mai relevant este acela al controversatului ***minijupe,*** din limba franceză, tradus ***minijupă*** sau calchiat ***minifustă***. Construcția cu adjectiv invariabil fustă mini a stat, probabil, la baza construcției ***minifustă***. În limba franceză, mini are la origine lat. minus şi poate fi pus în relație cu minim, minuscul, miniatură, cu atât mai mult cu cât sensul elementului de compunere pledează pentru această apropiere. *(SMFC, V).*

În lipsa unui cuvânt suport, autonomia sintactică şi semantică a termenului nu mai poate fi pusă la îndoială:

Economia americană s-ar afla într-o adevărată recesiune fără nici un fel de ***mini****.*

Nu se înverşunează prea rău împotriva ***mini-ului*** decana modei franceze[6].

4. *MEGA-* este definit în DN_3 ca element prim de compunere savantă, având sensul de „foarte mare"; (în sistemul metric) „ de un milion de ori" şi are în limba română etimon francez. Dacă prefixoidul apare mai ales în terminologia științifică, în presa ultimului deceniu se remarcă o creştere spectaculoasă a productivității şi a circulației sale în contextul tendințelor de internaționalizare şi intelectualizare a lexicului limbii române actuale[7]. Termenii compuşi cu *MEGA-* impun marcarea la superlativ a termenului căruia i se ataşează, transferând semnificația din sistemul metric în sintagme din limbajul obişnuit.

Ziarul „The Sun" mai dezvăluie ceva care ne lasă cu gura căscată: ***megastarul*** *Michael Jackson doarme cu păpuşile. (N., mar.,2001)*

O simplă farsă îți poate aduce ***megacâştiguri*** *în valoare de 66 de milioane de lei sau* ***superhaine*** *de la magazinul X-treme. (P., apr., 2003)*

Formații ca ***megaconcert, megaafacerist*** sau ***megaescroc*** țin de o utilizare excesivă, de o stereotipie a unor expresii care atrag atenția.

Formația Phoenix, cel mai mare grup rock din România, cu o carieră de 40 de ani, va susține ***un megaconcert****. (L., apr., 2003)*

Utilizarea lui *MEGA-* are motivații obiective: economie lingvistică, originalitatea expresiei, dar şi unele subiective, care țin de pretenția publicistului de a epata sau de tendința de exagerare a relatării. Compusele gazetăreşti cu *MEGA-* pot fi denotative, neutre, din punct de vedere stilistic, în discursul jurnalistic informativ şi stilistice, expresive, atunci când apar ca asocieri insolite între baza, eventual argotică, şi prefixoidul de origine savantă[8]: ***megafiță, megaşuşă.***

5. Nu în ultimul rând, vom analiza semnificația superlativă pe care o au alte două prefixoide: *MICRO-* şi *MACRO-*. Motivația analizei împreună a celor două elemente de compunere este faptul că ele dau naştere unor construcții perechi: ***macro-/microeconomie, macro-/microcentrală, macro-/microcosmos, macro-/microelement*** etc. Termenii din limbajul ştiințific interesează mai puțin decât utilizarea prefixoidului în limbajul uzual: ***microstadion, microclub, microroman, microfiță***. De origine grecească, *MICRO-* este un element prim de compunere savantă care are semnificația „microscopic, a miliona parte, mic" şi se opune lui *MACRO-* care este definit în *DN_3* ca având semnificația „mare",

BDD-V3907 © 2003 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:36:09 UTC)

„foarte mare"; *MACRO-* apare cu precădere în limbajul ştiinţific, prezenţa lui în sintagme din presă fiind destul de rară şi eventual receptată ca forţată: ***macrogaşcă, macroşpagă.***

*Glade – **microspray**! (P., apr., 2003)*

Pierderea semelor superlative poate interveni face atunci când accentul nu mai cade pe ideea de foarte mare sau foarte mic; Aurel Rău îşi intitulează volumul din 1975 *„**Micropoeme*** şi alte poezii". De asemenea, *MICRO-* şi *MACRO-* apar în denumirile unor instituţii sau firme: ***Micro Top Trading, Microenterprise Credit România, Micronet, Microsistem, Microsoft.*** Semnificaţia lui *MICRO-* nu mai este aceeaşi, nu se mai leagă de ideea de mic (nu putem spune că Microsoft este o firmă mică sau puţin semnificativă).

De fapt, utilizarea prefixoidelor ca elemente de compunere a numelor unor firme este o tendinţă mai largă, devenită chiar clişeizantă: ***Supercasa Invest, Superfood Company, Super Record, Minihotel Colibri, Minipensiune pentru copii*** etc.

6. Exagerând semnificaţia superlativă a unui eveniment sau fenomen, apare destul de des în presa actuală marcarea redundantă prin cumul de prefixoide cu aceeaşi valoare (supraprefixare sau pluriprefixare[9]). Înţelesul compusului supraprefixat nu se stabileşte prin concurenţa dintre cele două sau mai multe prefixe, ci, ca şi în cazul prefixării unice, prin raportarea prefixului la sensul global al temei anterior prefixate.

*Din acest **mega-super-extraordinar show** şi concert n-au lipsit mulţi. (N., apr., 2001)*

La fel de redundantă este utilizarea lui *super-* alături de termeni marcaţi deja prin alte mijloace cu seme superlative şi atunci contiguitatea este superfluă: ***superVIP.***

Alteori, în limitele aceluiaşi enunţ şi chiar ale aceleiaşi sintagme sunt utilizate prefixoide diferite nu numai formal, ci şi la nivel semantic:

*Oarecum întâmplătoare, menţionarea uneia dintre cărţile lui Stephen Koch pare să-i confere acestuia **un ministatut de superstar** intelectual în România. (D., apr., 2001)*

Presa mizează, aşadar, tocmai pe valorile prefixoidelor; în sintagma înregistrată, *MINI-* are rolul de a atenua dimensiunea pe care o propune *SUPER-*, convertindu-se, în acelaşi timp, în sursa unei subtile ironii în contextul unor sensuri conotate negativ. În alte situaţii, prefixoidele îşi pot menţine valorile: ***supermini-jupe, ultra-mini-car***.

7. Aşa cum o dovedesc exemplele utilizate mai sus, structurile cu prefixoide reprezintă un tipar lexical productiv nu numai în limba română. Formaţii din engleză, adaptate sau preluate ca atare sunt numeroase (***supershow, megastar, superbowl***). În franceză, de asemenea, *SUPER-*, *MINI-* sunt utilizate inclusiv cu valoarea de adjectiv invariabil pe care am semnalat-o. Termeni din italiană, predispuşi la includerea printre cuvintele internaţionale, apar destul de des în presa românească: supercalcio, supermercato etc.

*Perechea Simona şi Roberto deţine recordul la **Superbacio**. (F., aug., 1996)*

Sub influenţa limbii franceze şi engleze şi, în special, sub influenţa limbajului presei şi al reclamelor, limba italiană a adoptat şi ea pe *SUPER-* în locul mai vechiului *SUPRA-*[10]. Nuanţa superlativă este mai evidentă şi mai puternică în *SUPER-* şi poate de aceea a fost adoptat pentru limbajul reclamelor.

În limba română, majoritatea construcţiilor sunt calchiate. Tiparul a răspuns, în acelaşi timp, unei tendinţe a limbii, care a permis apoi crearea unor structuri autohtone, expresive.

Grafia construcţiilor, cu sau fără cratimă, este expresia statutului controversat al constituentului, după cum prevalează valoarea de prefixoid (şi atunci se simte necesitatea unei noi ocurenţe, aceea a cuvântului suport) sau de adjectiv invariabil (lexem autonom). Pe de altă parte, se pune problema gramaticalizării insuficiente, cratima fiind un indiciu al unui fenomen de compunere nefinit sau a unui calc.

BDD-V3907 © 2003 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:36:09 UTC)

Concluzii:

Prefixoidele superlative au, aşadar, rolul de a reda şi de a intensifica impresiile produse asupra oamenilor de elemente oarecare. Natura lor concisă şi expresivă, posibilitatea evitării perifrazelor sunt explicaţii ale utilizării lor pe scară largă, în locul mijloacelor lexicale obişnuite de marcare a gradării.

Fenomenul, eminamente lexical, are consecinţe importante la nivel sintagmatic, în cadrul grupului nominal, funcţionînd ca mijloc de economie sintactică. Simţit de vorbitori ca structură rigidă, grupul [substantiv + adjectiv invariabil postpus] este înlocuit cu formaţia compusă cu prefixoid. Substantivul preia astfel întreaga semnificaţie gramaticală a grupului, inclusiv pe aceea a adjectivului evaluativ.

La nivelul comunicării, prefixoidele au o funcţie persuasivă, de manipulare prin exagerarea unui eveniment sau fenomen sau prin sugerarea depăşirii limitelor (superioare sau inferioare) normale. În condiţiile marcării termenilor prin mijloace necanonice ale gradării, transferul de seme superlative de la prefixoid la baza substantivală rămâne o modalitate de expresie validă. Nevoia de expresivitate, de exprimare a unor stări afective şi de marcare a unui termen cu semnificaţie completabilă (pentru că, în principiu, prefixoidele completează semnificaţia substantivelor cu seme superlative) a impus în presa postdecembristă acest procedeu de compunere. Rezistenţa termenilor este, desigur, relativă, pentru că ei răspund unei realităţi spontane şi unei cerinţe de expresivitate deosebită. Ataşarea prefixoidelor cu valoare superlativă la baze substantivale rămâne însă un argument care susţine ipoteza extinderii categoriei gradării la substantiv. Este un mod de a insista asupra unei calităţi din raţiuni strict gazetăreşti (pentru ca reclama să fie mai atractivă) şi, în acelaşi timp, un exemplu de dinamică lexicală demn de luat în seamă.

NOTE:

Dimitrescu, Florica	– *Observaţii asupra lui mini-*, în SMFC, VI, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1972
Ficşinescu, Florica, Rizescu, Ion	– *Fenomenul supraprefixării în limba română actuală* în SMFC, V, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1969
Gherman, Cristina, Vasiliu, Laura	– *Super-, Supra-* în FCLR, II, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1978
GLR	– *Gramatica limbii române,* I, Editura Academiei, Bucureşti, 1966
Rizescu, Ion	– *Supraprefixarea sau cumulul de prefixe* în FCLR, II, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1978
Seche, Luiza	– *Elementul de compunere mini-* în SMFC, V, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1969
Stoichiţoiu-Ichim, Adriana	– *Un prefixoid la modă – MEGA-* în „Actele Colocviului Catedrei de limba română", 22-23 noiembrie, 2001, Editura Universităţii din Bucureşti, 2002
Ocheşeanu, Rodica	– *Prefixe superlative în limba română* în SMFC, I, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1959

ABREVIERI:

GLR – Gramatica Limbii Române

BDD-V3907 © 2003 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:36:09 UTC)

FCLR – Formarea cuvintelor în limba română
SMFC – Studii şi Materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română
DN_3 – Dicționar de neologisme

IZVOARE:

D. = „Dilema"
F. = „Femeia"
F.A. = „Formula As"
I. = „Independent"
L. = „Libertatea"
N. = „Național"
P. = Prima TV
R. C. = Radio Contact
R. L. = „România Literară"
T.C. = „Tele Cablu"
U. = „Unica"

VALEURS SUPERLATIVES DES PREFIXOÏDES EN ROUMAIN ACTUEL
- DES EMPLOIS À BASE NOMINALE -

(Résumé)

L'article se donne pour but une analyse des prefixoïdes en roumain actuel, dans des contextes variés, pour identifier la tendance de la langue d'élargir la catégorie grammaticale de la comparaison. Il s'agit d'une modalité lexicale, qui suppose une intensification des qualités exprimées par les noms.

[1] GLR, 1966. La fel de atipice sunt situațiile în care se poate vorbi de pronume gradate (atunci când au valoare adjectivală) sau de intejecții gradate:

Dă poroncă să-i culce în casa cea de aramă înfocată, ca să doarmă pentru veşnicie, după cum păţise şi alți peţitori, poate mai ceva decât aceştia.

Vai de cel ce se sminteşte, dar mai vai de cel prin care vine sminteala. (Creangă*)*

În aceste situații, apariția unor grade de comparație se explică prin sensul lexical al cuvintelor respective şi nu constituie o greşeală.

[2] Acest mijloc de marcare a superlativului absolut prin substantive – morfeme a fost semnalat de Florica Dimitrescu*,* 2002. Valoarea de morfem a substantivelor *fulger, maraton, cheie, limită* este susținută prin proba comutării (*personaj-model, personaj-etalon, personaj-exemplu; emisiune-mamut, emisiune-maraton)* şi prin repetabilitatea lor, adică ataşarea succesivă la mai multe substantive cu păstrarea valorii semantice de superlativ: *grevă-fulger, consfătuire-fulger; interviu-maraton, turneu-maraton; informație-şoc, imagine-şoc; element-cheie, martor-cheie; caz-limită, scor-limită, termen-limită, cifră-record, cursă-record; frază-mamut, sandale-mamut; experiență-pilot, librărie-pilot* etc*)*.

[3] În SMFC, I, 1959, Rodica Ocheşeanu semnalează procedeul prefixării superlative a unor substantive, pentru a marca intensificarea însuşirilor sau noțiunilor exprimate. Autoarea inventariază utilizări ale unor prefixe mai vechi: *arhi-, baş-, prea-, răs- (răz-), stră-,* la care adaugă prefixe noi: *extra-, hiper-, super-, supra-* şi *ultra-*. Pentru a produce un efect mai puternic, – arată Rodica Ocheşeanu – se recurge la acest procedeu, pentru că se referă la datele concrete ale simțurilor exterioare (prefixele superlative fiind la origine adverbe sau prepoziții locale). Ataşarea prefixelor superlative noi la substantive este o consecință a influenței presei asupra limbii, care, trebuind să-şi reînnoiască vocabularul, avea nevoie de formații concise şi, în acelaşi timp, expresive. Pe de altă parte, – arată autoarea – din nevoia de a exprima unele stări afective momentane au apărut formații spontane, fără pretenția de a supraviețui, dar considerate necesare.

[4] FCLR, II, 1978. Elena Carabulea şi Cristina Gherman semnalează statutul neologic al lui *hiper-*, de origine grecească, împrumutat de limba română din limbile moderne, mai ales din franceză. Majoritatea compuselor cu *hiper-* aparțin terminologiei ştiințifice (medicale), ca şi *hipo-,* prefixul fiind simțit ca un element savant. Atunci când este folosit în limbajul familiar, prefixoidul îşi păstrează acest statut savant, caracterizând registrul cultivat al limbii.

[5] FCLR, II, 1978. În analiza ocurențelor prefixelor *supra-* şi *super-,* Cristina Gherman şi Laura Vasiliu înregistrează şi o serie de formații substantivale: *superarbitru, superconfort, supraapreciere, supraproducție, suprastructură* etc şi semnalează, în cazul ambelor elemente de compunere, valoarea de

BDD-V3907 © 2003 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:36:09 UTC)

intensificare a unei însuşiri exprimate de baza la care acestea se ataşează. Intensitatea însuşirii depăşeşte limitele normalului, atingând un grad excesiv, valoare denumită de Ivan Evseev – "intensiv-saturativă". De asemenea, superioritatea denumită de noi cantitativă este echivalentă pentru cele două autoare cu caracterul suplimentar: *suprataxă* "taxă suplimentară adăugată unei alte taxe", *suprasarcină* "sarcină suplimentară pe care o are de suportat un aparat" etc.

[6] SMFC, V, 1969. Tratând elementul de compunere *mini-,* Luiza Seche precizează caracterul internațional al acestui element de compunere (prezent şi foarte productiv în engleză, franceză, italiană, spaniolă sau germană). Existența unui termen cu care acesta intră în opoziție şi formează un cuplu, *maxi-* este semnalată şi în limba română, însă mai puțin productiv: *fustă maxi, midi, mini* etc. De asemenea, în SMFC, VI, 1972, Florica Dimitrescu observa diferențe între utilizările lui *micro-* şi *mini-*. Dacă primul apare în limbajul tehnic şi poate da naştere şi unor construcții în limba familiară, cel de-al doilea apare cu precădere în limbajul ştiințific, pentru că are o semnificație cultă, savantă: *minimotor, minifilm* sunt resimțite de vorbitori oarecum peiorativ în raport cu *micromotor, microfilm,* în care semnificația miniaturală nu se mai încarcă printr-o conotație suplimentară.

[7] Adriana Stoichițoiu-Ichim, 2002 realizează o analiză completă a prefixoidului *mega-*, în, utilizările sale, pe niveluri: etimologic, morfologic, semantic şi stilistico-funcțional.

[8] Id.

[9] În FCLR, II, 1978, I. Rizescu menționează şi acumularea de prefixe superlative (repetate sau diferite) ca aparținând vorbirii familiare, cu valoare expresivă. Vezi şi SMFC, V, 1969, Florica Ficşinescu şi I. Rizescu.

[10] SMFC, I, 1959, Rodica Ocheşeanu, *art. cit*.

Bibliografie:

Carabulea, Elena, Gherman, Cristina – *Hiper-* în FCLR, II, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1978

Dimitrescu, Florica – *Un procedeu de exprimare a superlativului în româna actuală* în „Drumul neîntrerupt al limbii române", Editura Clusium, Cluj-Napoca, 2002

BDD-V3907 © 2003 Editura Universității din București

Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:36:09 UTC)